

Motion till riksdagen

1989/90:A420

av Sven-Åke Nygårds m.fl. (s)

En rättvis regionalpolitik

Så skall en rättvis regionalpolitik kunna beskrivas.

Det svenska näringslivet, som helhet betraktat, har under de senaste åren haft en mycket stark tillväxt. Expansionen har emellertid i mycket hög grad varit koncentrerad till Stockholmsregionen och ett litet fåtal andra områden. Samtidigt brottas stora delar av övriga Sverige med långsiktigt svåra sysselsättningsproblem, även om de under rådande högkonjunktur inte är av samma akuta slag som för fem-sex år sedan. Den extrema regionala obalansen i nuvarande utveckling kan emellertid komma att leda till svåra sysselsättningsproblem i områdena utanför storstäderna och universitetsorterna, om och när konjunkturerna viker och om nya strukturproblem inom industrin skulle ge sig till känna.

Expansionen i Stockholmsregionen har skapat svåra överhettningsproblem. Samtidigt innebär själva det faktum att där sker en stark tillväxt, att det finns möjligheter att genom förnuftigt utformade regionalpolitiska styrmedel åstadkomma en avlänkning av en del av expansionen till andra regioner med stort behov av nya arbetstillfällen.

Expansionen har också gett en obalans inom Stockholmsregionen mellan olika delar av AB-län och mellan varuproduktion och tjänsteproduktion. Detta framförallt på industrijobbets bekostnad. I Stockholms län är nu andelen industrisysselsatta jämförbar med USA:s genomsnittssiffra.

Expansionen har givit överhettningsproblem som tar sig många uttryck: stora svårigheter för företagen att få tag på arbetskraft, snabb löneglidning, trafikköer, bostadsbrist och en mycket osund prissättning på bostadsmarknaden, överbelastning och köer inom barnomsorgen och annan samhällsservice osv. Som vanligt är det framför allt låginkomstgrupperna som drabbas hårdast av problemen. Speciellt utsatta är också de nyinflyttade som tvingats söka sig till nya arbeten i Stockholmsregionen när jobben försvunnit i deras hembygder.

Överhettningen innebär således stora påfrestningar såväl för samhället som för människorna och företagen. Samtidigt lämnas existerande resurser i andra delar av landet underutnyttjade. En rimligare fördelning av tillväxten och de produktiva resurserna skulle leda till både ett bättre tillvaratagande av landets resurser och ett totalt sett bättre produktionsutfall. Det skulle också leda till en rimligare fördelning av välfärden och därmed minskade kostnader för att åtgärda obalansens negativa följdverkningar.

Ledande politiker i Stockholm liksom företrädare för de fackliga organisationerna har sedan mitten av 1980-talet på senare år gett uttryck för en mycket stark oro för den situation som uppkommit och ställt sig bakom kraven på åtgärder för att dämpa expansionen i Stockholmsregionen. Det råder alltså samstämmiga uppfattningar mellan huvudstadsregionens och andra regioners företrädare om att något omgäende måste göras för att styra ut verksamheter från Stockholm till andra delar av landet.

Eftersom näringslivet i dag vänt tidigare svårigheter till stora vinster och sysselsättningen och ekonomin i landet totalt sett förbättrats mycket starkt, finns både de ekonomiska och politiska förutsättningarna för att på ett kraftfullt sätt gripa tag i de regionalpolitiska problemen och verkligen få till stånd en balanserad sysselsättningsutveckling.

En avlänkning av tillväxt från de överhettade områdena torde kräva både insatser som stimulerar lokalisering till andra regioner och insatser som motverkar överetablering. Ekonomiska stimulanser är många gånger nödvändiga. Detta gäller företrädesvis tjänsteproducerande företag, men framför allt krävs information och praktisk hjälp till företagen att etablera sig på andra platser. Okunskap om fördelarna med andra alternativ och företagsledningens förankring i Stockholm gör att företag oreflekterat förlägger sin verksamhet där andra gör det.

En inte obetydlig effekt bör kunna uppnås redan genom en ökad information till företagen om etablerings- och utvecklingsmöjligheterna i andra delar av Sverige än Stockholm, och om de svårigheter som en expansion i Stockholmsregionen innebär. En uppsökande verksamhet med syfte att informera och intressera företagen för dessa möjligheter bör genomföras, framför allt riktad mot företag inom tjänstesektorn eftersom det är där som den stora expansionen sker.

Regering och riksdag bör ytterligare utveckla och införa nya metoder för regionalpolitiken. Vidare bör särskilda företagsfonder för regional utjämning prövas. Dessa fonder, som skulle skapas genom avsättning av en del av Stockholmsföretagens vinster, skulle i första hand få disponeras av respektive företag för investeringar som skapar nya arbetstillfällen i de sysselsättningssvaga länen.

Skatte- och avgiftspolitikerna är ytterligare ett område där en mer uttalad regionalpolitisk profil torde ge effekter. De försök som hittills gjorts med exempelvis reducerade arbetsgivaravgifter kan ge visst underlag, men de har sannolikt varit alltför begränsade, såväl tekniskt som geografiskt, för att effekterna av en mer konsekvent regionalpolitiskt utnyttjad skatte- och avgiftspolitik skall kunna bedömas. En sådan politik bör utredas.

Särskilda stimulansmedel bör utformas, för att understödja utlokaliseringar från de överhettade områdena. Vi kan konstatera att de regionalpolitiska verktygen till övervägande delen är konstruerade för att användas i industriella sammanhang. Industrin i AB-län har nu nått botten och bör skyddas mot utflyttning. Tvärtom bör tillverkningsindustrin i Stockholms län skyddas mot marknadskrafternas prismekanismer när det gäller lokal- och markkostnader. Nya verktyg, speciellt anpassade för tjänsteproducerande företag, bör i stället tillskapas.

Samtidigt som de positiva stimulanserna för etablering av ny verksamhet

i och utlokalisering till de sysselsättningssvagare regionerna, bör också ekonomiska och/eller administrativa begränsningar införas som dämpar tillväxten i de överhettade områdena. Ekonomiska begränsningar som riktar sig mot efterfrågan är därvid att föredra, eftersom de inte får samma negativa fördelningseffekter som utbudsbegränsningar. Om exempelvis utbudet av lokaler begränsas drivs priserna i höjden, vilket ger innehavarna stora vinster. Om däremot en särskild regional arbetsgivareavgift eller fastighetsskatt införs, ökar företagets kostnader utan att det resulterar i en önskad fördelningseffekt. Effekten blir i stället lägre lokalpriser och mindre regionala spänningar för lönebildningen.

Vi vill dock understryka att tillverkningsindustrin måste undantas.

Tillväxten inom statsförvaltningen har, trots de tidigare genomförda utlokaliseringarna, i hög grad fortsatt att koncentreras till Stockholm. Därför bör möjligheterna till ytterligare utlokaliseringar prövas. I första hand av nya verksamheter eller förhållandevis fristående delar av befintliga. Samtidigt bör krav ställas på långtgående decentralisering av arbetsuppgifter från centrala myndigheter till regionala. Detta bör bara möjligt med dels nyttjande av ny teknik, dels genom den nya organisationen av länsstyrelserna. Vi menar t.ex. att statliga utredningar med fördel kan utföras på "entreprenad" av länsstyrelser i andra landsändar än AB-län.

För att finna de allra bästa formerna för den avlänkning av tillväxten i de överhettade regionerna som krävs, bör regeringen ta initiativ till ett samråd med olika företrädare från de snabbt tillväxande regionerna respektive utflyttningslänen. Regeringen bör också inleda en dialog med framför allt de större företagen och näringslivets organisationer i Stockholmsregionen för att skapa ett brett engagemang också inom näringslivet för regional utjämning av sysselsättningen. Det är angeläget att de möjligheter som finns i dag, att verkligen åstadkomma en regional utjämning, tas tillvara.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att genom bl. a. avlänkning av tillväxt från de överhettade regionerna skapa en bättre regional balans.

Stockholm den 23 januari 1990

Sven-Åke Nygårds (s)

Björn Ericson (s)

Anita Modin (s)